



24-25 ТРАВНЯ

**УРОЛОГІЯ, АНДРОЛОГІЯ,
НЕФРОЛОГІЯ —
ДОСЯГНЕННЯ, ПРОБЛЕМИ,
ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ**

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

- 115 лет со дня смерти Е. Bottini (1835-1903), предложившего в 1874 г. специальный термокаутер для выжигания (трансуретральной резекции) выступающих в просвет уретры узлов у больных, страдающих доброкачественной гиперплазией предстательной железы;
- 110 лет со дня проведения в Париже в 1908 г. первого Конгресса Международной ассоциации урологов под председательством известного профессора I. Albarran (1850-1912). В 1921 г. ассоциация была переименована в Международное урологическое общество;
- 110 лет как А. Н. Гагман (1871-1935) опубликовал в 1908 г. первое в России руководство по цистоскопии;
- 105 лет со дня смерти Ch. Me. Burney (1845-1913), видного американского хирурга, выполнившего первую аппендэктомию;
- 105 лет со дня рождения одного из основоположников урологии в Дании профессора J. C. Christoffcrsen (1913-1992);
- 105 лет со дня смерти В. Vardenheuer (1839-1913), выполнившего в 1887 г. цистэктомию;
- 100 лет образования Украинской Академии наук и Киевского института усовершенствования врачей (Указы утверждены гетманом Скоропадским)
- 95 лет образования Украинского института усовершенствования врачей (город Харьков);
- 85 лет со дня смерти отечественного биохимика В. С. Гулевича (1867-1933), написавшего классическое руководство для врачей "Анализ мочи", выдержавшее несколько изданий;
- 40 лет со дня смерти L. Elaut (1897-1978), одного из основоположников урологии в Бельгии;
- 25 лет со дня смерти одного из основоположников венгерской урологии профессора А. Babies (1902-1993).

ВНЕСОК ВЧЕНИХ-ХІРУРГІВ КАФЕДРИ ЗАГАЛЬНОЇ ХІРУРГІЇ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ У РОЗВИТОК УРОЛОГІЇ НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ

Баранник С.І., Стусь В.П.

ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України», м. Дніпро

Кожна суспільна організація, кожне явище має своє обличчя, свою історію, яка залишає наступним поколінням матеріальну і духовну спадщину. Не можна бути байдужим до своєї історії! Гордість за минуле медичної науки народжує повагу до сьогодення. Історія урологічної хірургії, як і власно хірургії, частиною якої вона є, теж має певне підґрунтя. На сьогодні інтенсивно вивчається життя і науково-практична діяльність провідних вчених, які зробили великий внесок до світової урологічної науки.

З'явившись у середині XVIII століття, протягом майже 200 років урологія перетворилась у наукову дисципліну. У процесі розвитку хірургії в середині XIX століття стало зрозумілим, що засвоїти всі її досягнення та розвиватися відповідно до світових досягнень одна особа не може. Цим і можна пояснити відокремлення від хірургії окремих науково-практичних дисциплін, у тому числі і урології. Окремі хірурги почали отримувати спеціалізацію з вивчення захворювань сечових і статевих органів, розробляти питання фізіології і патології в урології, методи діагностики, лікування і профілактики цих захворювань. З відокремленням урології із хірургії наприкінці XIX століття у Росії починається організація урологічних відділень і кабінетів. У 20-30 роках XX століття урологія завоювала право на самостійне існування і стала обов'язковою дисципліною для викладання студентам V-VI курсів.

На Катеринославщині до 30-х років XX століття спеціалізованої урологічної допомоги не існувало. Амбулаторні хворі відвідували шкірно-венерологічні диспансери, де ними займалися лікарі-венерологи і так звані «цистоскопісти». Допомога хворим у цих закладах не

виходила за межі малої урології. У стаціонарах, у тому числі і хірургічних клініках урологічних хворих лікували хірурги, які для інструментального дослідження урологічних хворих викликали цистоскопістів, що приходили із своїм цистоскопом. Таким чином, до початку 30-х років урологічна допомога населенню розвивалася у двох напрямках: знизу – у венерологів, цистоскопістів і зверху – як розділ хірургії.

Суттєвий внесок був зроблений співробітниками Катеринославської медичної академії (Дніпропетровського медичного інституту) в організацію і становлення окремої урологічної служби області. Особливої уваги слід приділити діяльності кафедри загальної хірургії яка не тільки стала засновником цієї служби, але й тривалий час (майже до 1965 року) опікувалася і направляла роботу першого урологічного стаціонару.

Кафедра загальної хірургії була заснована у вересні 1918 році на базі Катеринославської губернської земської лікарні. Першим завідувачем кафедри був доктор медицини, професор Вінцент Цезаревич Томашевич, учень професора С.П. Дьяконова. Його слід вважати одним із засновників нашої академії, який з 1917 р. уже перебував на посаді декана лікувального факультету і одночасно головний лікар Катеринославської губернської земської лікарні. Він керував кафедрою з 1918 по 1923 роки.

Професор В.Ц. Томашевич мав великий досвід русько-японської та першої світової війн. Війна за висловом відомого хірурга М.І. Пирогова це «травматична епідемія». Тому на першому місці була проблема лікування травматичних пошкоджень тканин і органів. Клініка широко займалася питаннями лікування ран (застосовували метод постійного зрошування ран), оперативним лікуванням кістково-суглобового туберкульозу. 24 лекції з основ хірургії з урахуванням перебігу і лікування інфікованих ран, які він читав протягом 1918-1919 навчального року були видані у 1921 році у вигляді підручника під назвою «Лекції по хірургічній патології і терапії». Крім підручника було опубліковано 28 наукових праць і видано монографію «Наука о ранах и их лечении». Одна з робіт була присвячена досвіду оперативного лікування внутріочеревинного розриву сечового міхура. В клініці надавали допомогу при різних пошкодженнях сечових органів. Один із учнів професора ординатор відділення Д.О. Василенко (у майбутньому доктор медичних наук, професор, завідувач кафедрою загальної хірургії з 1951 до 1960 р.) обрав тему докторської дисертації «Закриті пошкодження нирок». В роботі він обґрунтував показання до консервативного і оперативного лікування закритих пошкоджень нирок, експериментально довів, що утворені при закритих пошкодженнях нирок нефролізини циркулюють в крові протягом перших 7-14 діб, що обумовлює можливість розвитку травматичного нефриту у залишеній непошкодженій нирці.

З 1923 по 1930 роки кафедрою загальної хірургії завідував доктор медицини, професор Володимир Миколайович Деревенко. Професор В.М. Деревенко досконало володів декількома іноземними мовами, систематично слідкував за розвитком світової медицини і знав всі її досягнення. Він був блискучим лектором. Його лекції базувалися на даних літератури та умінні ясно і чітко, у красивій освітній формі викладати ту чи іншу тему. Через це, лекції професора відвідували не тільки студенти, але й практичні лікарі багатьох лікувальних закладів міста.

З 1927 року кафедра переходить до 2-ї міської лікарні і базою її стає хірургічне відділення на 50 ліжок.

Професор В.М. Деревенко був чудовим клініцистом-діагностом. Діагностику він поєднував з даними фізіології, патологічної анатомії та іншими дисциплінами. Особливо слід відзначити високу хірургічну техніку Володимира Миколайовича. Це був хірург-віртуоз, який вільно володів технікою складних операцій. Маючи добру професійну підготовку з оперативною урологією у клініці професора С.П. Федорова, він першим у місті став використовувати інструментальні дослідження та операції на сечовивідних шляхах. Ще на початку ХХ століття разом із професором Є.С. Боткіним він оцінив цілющі властивості сакських грязей і активно пропонував їх використання для лікування різних захворювань, у тому числі і урологічних.

У клініці загальної хірургії розділу урології, як спеціальності, надавали все більшого значення. Саме професор В.М. Деревенко, як єдиний на той час високопідготований фахівець з урології, який до того ж мав досвід викладання цього предмету в університетах Пермі і Томська, поставив за мету створити окрему урологічну службу в області. Найбільш зацікавленим цією ідеєю виявився ординатор клініки Борис Тимофійович Фукс, який вів урологічних хворих.

За рекомендацією професора В.М. Деревенка він був відряджений на спеціалізацію до клінік С.П. Федорова, Б.М. Хольцова і В.О. Гораша. Після його спеціалізації у відомих урологічних клініках країни у 1930 році було відкрито перший у Дніпропетровську урологічний амбулаторний прийом у палаці профілактики (поліклініка №1) міської лікарні №2. У 1932 році у міській лікарні №2 м. Дніпропетровська було розгорнуто 20 урологічних ліжок.

У 1931 році на базі міської дитячої лікарні №3 відкрита кафедра хірургії дитячого віку, яку очолив професор М.Ф. Руднев. На цій кафедрі було розпочато надання урологічної допомоги дітям.

З 1931 до 1939 року кафедрою загальної хірургії завідував доктор медичних наук, професор Валентин Васильович Москаленко. Учень професора В.М. Шевкуненка, протягом перших трьох років роботи у клініці він суміщав завідування кафедрою топографічної анатомії і оперативної хірургії, яке залишив у 1933 році і всі сили почав віддавати хірургічній клініці. Валентин Васильович Москаленко відрізнявся особливими талановитими здібностями і величезною працездатністю. Коло його інтересів не обмежувалося однією хірургією. Він займався травматологією, урологією, нейро- та щелепно-лицевою хірургією, питаннями переливання крові. Він створив низку праць, які поєднували вивчення різних типів анатомії і раціональних оперативних доступів (сарторіопластика при нетриманні калу і сечі; екстрадуральний спосіб при створенні перехресного анастомозу корінців при поліомієліті та ін.). Він був одним із авторів базового керівництва з оперативної хірургії.

У травні 1935 року у Дніпропетровську було створено обласне урологічне товариство, яке очолив Б.Т. Фукс, як секція всеукраїнського урологічного товариства. Воно об'єднувало лікарів, які працювали за цією спеціальністю та всі зацікавлених нею – урологів, цистоскопістів, венерологів, хірургів, гінекологів. Загальна кількість членів товариства склала 38 осіб. Під керівництвом професора В.В. Москаленка у 1938 році Борис Тимофійович Фукс захищає кандидатську дисертацію за темою «О пузырно-мочеточниковом рефлюксе», яка до того ж була видана окремою монографією.

У 1940 році кількість урологічних ліжок у клініці було збільшено до 30 і вони стають базою доцентського курсу з урології медичного інституту. У відділенні працювали, крім керівника курсу доцента Б.Т. Фука, асистент медичного інституту Решетько, який мав велику фахову загальнохірургічну підготовку (на жаль загинув у року Великої Вітчизняної війни), і ординатор інституту удосконалення лікарів І.С. Ємець. Напередодні Великої Вітчизняної війни доцентський курс був перетворений на кафедру інституту удосконалення лікарів.

Після закінчення війни у серпні 1946 року у Дніпропетровську було відкрито урологічне відділення на 30 ліжок на базі обласної клінічної лікарні імені І.І. Мечнікова, яке стало базою відновленого доцентського курсу з урології госпітальної хірургічної клініки, якою завідував професор Тимофій Єремійович Гнілорибов, Дніпропетровського медичного інституту. Завідувачем цим курсом став доцент Б.Т. Фукс. У цьому відділенні проводилась підготовка урологів для всієї області. Він же став першим обласним урологом, який отримував інструкції від головного уролога МОЗ України заслуженого діяча науки, академіка А.А. Чайки, який очолював урологічну службу в Україні.

Госпітальна хірургічна клініка займалася не тільки хірургічними але й важливими на той час урологічними і гінекологічними питаннями. Цікавими були її розробки з кишкової пластики стравоходу при його рубцевому стенозі, відновлення піхви при її атрезії, сечового

міхура при його екстрофії, хірургічне лікування статевої дисфункції у чоловіків, трансплантації органів і тканин (гіпофізу, щитоподібної залози, яєчка та яєчника, реплантація та пересадка кінцівок в експерименті тощо).

У 1952 році було відновлено урологічне відділення м. Дніпропетровська у міській клінічній лікарні №2, яким завідував І.С. Ємець (з 1960 р. – О.В. Люлька). Кафедра загальної хірургії знову продовжувала опікувати це відділення, базу якого використовувала для навчання студентів. На той час кафедрою завідував Заслужений діяч науки, доктор медичних наук, професор Дмитро Оверкович Василенко. Дмитро Оверкович був взірцем лікаря-клініциста, який мав багаторічний власний клінічний досвід. Він був спостережливим, роздумливим і суворим у вирішенні питань, пов'язаних із показаннями до операцій. Як майстер-хірург, він досконало володів технікою складних операцій у всіх розділах хірургії. Із притаманною йому енергією Дмитро Оверкович багато і наполегливо працював над вивченням нових розділів хірургії, у тому числі нейрохірургія, ендокринна хірургія, урологія.

Але найбільший внесок зробив кандидат медичних наук, доцент Рудольф Карлович Крикент, який завідував кафедрою загальної хірургії з 1961 до 1963 року. Доцент Р.К. Крикент був блискучим хірургом широкого діапазону. Він вільно оперував на органах черевної і грудної порожнин, на сечових шляхах і опірно-рухового апарату, на периферійній і центральній нервовій системах. Чудово володіючи декількома іноземними мовами, він ретельно стежив не тільки за вітчизняною, але й іноземною літературою, що надавало йому можливість постійно перебувати у руслі останніх досягнень науки. Рудольф Карлович намагався перевірити в експерименті і в наступному як можна швидше використати у клініці всі нові сучасні досягнення наукової думки. Він багато працював сам, постійно вчився і навчав інших. Йому належить 80 друкованих робіт з різноманітних питань хірургії. Він завжди із великим задоволенням ділився науковим і практичним досвідом, активно залучав до наукової роботи і керував багатьма науковими роботами лікарів.

Саме він був науковим керівником кандидатської дисертації завідувача урологічним відділенням Олексія Володимировича Люлька за темою «Використання алопластичного суспензорія при варикоцеле» (1964). Останнє визначило подальшу долю О.В. Люлька – у майбутньому доктора медичних наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки України, двічі Лауреата державної премії України, засновника і першого завідувача кафедри урології з 1974 року, з 1981 р. – проректора з наукової роботи, а з 1999 р. – проректора з наукової та лікувальної роботи Дніпропетровської державної медичної академії. Саме із заснування самостійної кафедри урології почався новий етап розвитку урології у Дніпропетровській області.

У 1965 році урологічне відділення було переведене у міську лікарню №10 і стало невід'ємною частиною вже створеної мережі урологічної служби м. Дніпропетровська. Таким чином, створені за активною участі клініки загальної хірургії медичного інституту, перші урологічний прийом і урологічне відділення стали базою для активного розвитку нової спеціалізованої урологічної служби міста, де були виховані і підготовані фахівці, які склали основу всієї мережі не тільки в м. Дніпропетровську але й у межах області.

Література:

1. Баранник С.І. Життєвий шлях і особистий внесок у розвиток хірургії України і Польщі професора Вінсента Цезаревича Томашевича (відновлені імена) / С.І. Баранник, М.В. Трофімов // Медичний форум. – 2017. – №10(10). – С. 13-16.
2. Баранник С.І. Життєвий шлях і творча діяльність талановитого фахівця-хірурга, професора Деревенка Володимира Миколайовича / С.І. Баранник, М.В. Трофімов // Південноукраїнський медичний науковий журнал. – 2017. – №18(18) вересень. – С. 10-14.
3. Баранник С.І. Роки становлення (1918-1941) (до 100-річчя кафедри загальної хірургії) / С.І. Баранник, М.В. Трофімов // Медичний форум. – 2018. – №13 (13). – С. 8-11.
4. Возианов А.Ф. Страницы истории урологии и нефрологии / А.Ф. Возианов, О.В. Синяченко, Н.А. Колесник, Ю.В. Думанский. – Киев: ТОВ Полиграф плюс, 2007. – 250 с.
5. Люлька А.В. История развития урологии в Днепропетровской области / А.В. Люлька. – Днепропетровск: РИА Днепр-VAL, 2000. – 138 с.
6. Люлька А.В. Кафедра урологии (история, становление, достижения и перспективы) / А.В. Люлька. – Днепропетровск: Пороги, 2008. – 347 с.
7. Професори: Біографічний довідник професорів ДДМА / Упорядник О.В. Люлька. – Дніпропетровськ: Пороги, 2002. – 318 с.
8. Трофімов М.В. Професор Вінсент Цезаревич Томашевич – засновник кафедри загальної хірургії (до 140-річчя від дня народження) / М.В. Трофімов, С.І. Баранник, В.П. Кришень, С.О. Мунтян // Медичні перспективи. – 2016.- Том XXI, №2. – С. 141-144.